

Makalenin Geliş Tarihi: 18.11.2016

Kabul Tarihi: 12.12.2016

CUMHURİYET DÖNEMİ TÜRKİYE-JAPONYA İLİŞKİLERİ ÇERÇEVESİNDE JAPON PRENSİ TAKAMATSU'NUN TÜRKİYE ZİYARETİ

IN THE REPUBLIC OF TURKEY-JAPAN RELATIONS WITHIN THE FRAMEWORK OF PRINCE OF JAPAN TAKAMATSU VISIT TURKEY

Dr. Mustafa Özyürek*

ÖZ

Osmanlı Devleti ile Japonya arasındaki diplomatik ilişkiler XIX. Yüzyılın ikinci yarısında başlamıştır. Japonya'nın Batı'ya karşı alternatif bir ıslahat modeli olabileceği düşüncesi ve 1905'te Rusya'yı mağlup etmesi, geç başlayan ilişkilerin hızlı bir gelişme göstermesini sağlamıştır. İki ülkenin I. Dünya Savaşı'nda farklı ittifak gruplarında yer almaları ilişkileri sekteye uğratmışsa da birbirlerine karşı fiili bir çatışmaya girişmemişlerdir. Lozan Antlaşması'nın onaylanmasından sonra yeniden başlayan Türkiye-Japonya ilişkileri her iki ülkede büyükelçiliklerin açılmasıyla yeni bir ivme yakalamış, bunu siyasi ve ticari anlaşmaların imzalanması takip etmiştir. 1926'da Tokyo'da Türk-Japon Dostluk Derneği ve ardından Türk-Japon Yardım Derneği'nin kurulmasından sonra Japon İmparatorunun kardeşi olan Prens N. Takamatsu'nun 13-18 Ocak 1931'de Türkiye'yi ziyaret etmiştir. Bu ziyaret, iki ülke arasındaki en önemli diplomatik gelişme olmuş, Türkiye ve Japonya'nın birbirlerini daha yakından tanınmasını sağlamıştır.

Anahtar Kelimeler: Türkiye, Japonya, Diplomasi, Dostluk, Ziyaret.

* Iğdır Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü: mozyurek25@gmail.com

ABSTRACT

Diplomatic relations between Ottoman empire and japan started in the second half of the XIX. Century. Assessing Japan as an alternative reform model against to the West and decisive japan victory against russia in 1905 ensured a rapid development pattern in bilateral relations. Despite both countries stated in rival alliances in WWI, they did not actually fight against each other. After the approval of the lousanne treaty bilateral relations recommenced and gained momentum after the assignment of embassies and signing political and economical agreements between the two states. In 1926 founding turkish-japan friendship society and turkish-Japanese charity house prince N. Takamatsu visited Turkey between 13-18 january 1931. The visit was the most important diplomatic development in that era and ensured the acknowledgement of both Turkey and Japan each other closely.

Keywords: Turkey, Japan, Diplomacy, Relationship, Visitation

GİRİŞ

Japonya ile Osmanlı Devleti arasında XIX. yüzyıldan önce doğrudan ilişki kurulduğu hakkında kesin bir kayıt olmamakla birlikte her iki ülkenin de birbirleri hakkında bazı seyahatname ve raporlar dâhilinde bilgi sahibi oldukları bilinmektedir. Japonya 1868'den sonra Osmanlı Devleti ile ilişki kurma arayışına girmiş, Osmanlı'nın Balkanlar ve Yakın Doğu'yu da kapsayan topraklarına farklı zamanlarda çeşitli heyetler göndermeye başlamıştır.¹

Osmanlı Devleti'nin Japonya ile ilk resmi ilişkileri ise Japonya Dışişleri Bakanlığı Kâtibi Fukuchi Genichiro'nun 1871'de resmi temsilci sıfatıyla İstanbul'a gelmesiyle başlamıştır. Fukuchi, Osmanlı Devleti'nin genel durumunu incelemek üzere İstanbul'da birtakım temaslarda bulunmuştur. Daha sonra Japon savaş gemisi Seiki, Avrupa'ya eğitim gezisi için çıktığı 1878'de Sultan II. Abdülhamit'in izniyle Çanakkale Boğazı'ndan geçerek İstanbul'a gelmiştir. II. Abdülhamit, Japon İmparatoru Mikado ile yakın ilişkiler tesis etmek istediği için Seiki Gemisi Komutanı İnouye ve beraberindeki 300 subayı Yıldız Sarayı'nda ağırlayarak kendilerine Osmanlı nişanı vermiştir.²

1881'de bu defa Japon imparatorunun akrabası olan Prens Kato Hito başkanlığında gayri resmi bir heyet İstanbul'a gelmiş ve II. Abdülhamit tarafından son derece dostane bir şekilde karşılanmış, böylece iki ülke arasında kurulacak olan ticari ilişkilerin temeli atılmıştır. Aynı yılın şubat ayında ise Dışişleri Bakanlığı Komiseri Yoshida Masahura başkanlığında bir başka heyet daha İstanbul'u ziyaret etmiştir. Bunun ardından, Japon İmparatoru Mikado'nun amcası olan Prens Komatsu, Avrupa'daki askeri durumu incelemek amacıyla 1887'de çıktığı yurtdışı gezisi kapsamında eşi işe birlikte İstanbul'a gelmiş ve II. Abdülhamit tarafından son derece iyi karşılanmıştır. Bu ziyaretten sonra her iki ülke arasındaki ilişkileri geliştirme gayretleri daha da hızlanmıştır. Bu amaç doğrultusunda özellikle kültürel temasların sağlanması için Ertuğrul savaş gemisi, Pan İslamizm politikası çerçevesinde Japonya'ya gönderilmiştir.³

Prens Komatsu'nun 1887'de yaptığı geziye iade-i ziyaret etmek için Ertuğrul savaş gemisinin Japonya'ya gönderilmesi 1889'da planlanmıştı. Deniz Harp Okulu'ndan yeni mezun olan öğrencilerin de teorik olarak öğrendiklerini pratiğe dönüştürmeleri için Hindistan, Çin ve Japonya'ya gönderilmesinin yararlı olacağı gündeme gelmişti. Bunun sonucunda Ertuğrul gemisi 14 Temmuz 1889'da İstanbul'dan yola çıkmış ve Süveyş Kanalı'ndan geçerek 7 Haziran 1890'da Japonya'nın Yokohama Limanı'na varmıştır. Ertuğrul gemisinin

¹ Selçuk Esenbel, "Türk-Japon İlişkilerinin Tarihi", **Türkler Ansiklopedisi**, XIII, Yeni Türkiye Yayınları, Ankara, 2002, s. 264

² Cemil Lee, **İslâm ve Türk Kültürünün Uzak Doğu'ya Yayılması**, TDV Yay., Ankara, 1991, s. 208-209

³ Lee, **İslâm ve Türk Kültürünün Uzak Doğu'ya Yayılması**, s. 209-212

subay ve erleri Japonya’da son derece dostane karşılanmış ve Tokyo’da Japon İmparatoru’nun özel misafirleri olarak ağırlanmışlardır. Görevini tamamlayan Ertuğrul gemisi 15 Eylül 1890’da hareket etmiş, fakat şiddetli tayfun nedeniyle 15 Eylül 1890’da Kishû Kashinozaki Burnu’nda kayalıklara çarparak parçalanmıştır.⁴ Gemide 55 subay, 24 yeni mezun teğmen, 11 sivil memur ve 519 er/erbaş olmak üzere toplam 609 personel bulunmakta olup, kazadan 6’sı subay 69 kişi yaralı olarak kurtulmuştur.⁵

Bu dönemde Osmanlı Devleti Japonya’nın dünya sahnesinde hızla kendini göstermesini sağlayan ıslahatlarının önemini fark etmiş, bu nedenle Japonya ile ilişkiler tesis etmesinin batılı büyük güçlere özellikle Ruslara karşı yararlı olabileceğini düşünmüştür. Osmanlı Devleti ile Rusya Türkleri arasında ortaya çıkan Türkçülük ve Pan İslamcılık gibi akımları temsil eden fikir adamları, 1905’te Rusları mağlup ederek büyük devletler arasında yer almaya başlayan Japonya’nın örnek alınması ve Batıya karşı alternatif bir ıslahat modeli olarak ileri sürmüşlerdir.⁶

Japonya, bu karşılıklı iyi düşüncelerden yararlanmak istemiş, Osmanlı Devleti tarafından büyük devletlere verilen kapitülasyonların aynı şekilde kendilerine de tanınmasını sağlamak için girişimlerde bulunmuşsa da Osmanlı Devleti yetkilileri, yeni bir devletle bu tür ayrıcalıkları içeren bir anlaşma imzalamayı kesinlikle reddettikleri için bu girişimler boşa çıkmıştır. Ocak 1904’te patlak veren Rus-Japon Savaşı, Türk milletinin bugüne kadar Japonya’ya dostane duygular beslemesinin adeta dönüm noktasıdır. Çünkü Osmanlı Devleti’nin 1877-1878’de mağlup olmasından sonra Japonya’nın Rusları yenilgiye uğratması Türk toplumunda bir memnuniyet yaratmış ve Rusya’nın da yenilebileceği fikrini uyandırmıştır.⁷ Bu zaferi sağlayan amil olduğuna inanılan Japon modernleşmesinin Osmanlı Devleti’nin yapacağı ıslahatlara örnek olması gerektiği düşüncesi yaygınlaşmıştır.⁸

I. Dünya Savaşı’nda Osmanlı Devleti İttifak Devletleri arasında yer almış, Japonya ise 23 Ağustos 1914’te Almanya’ya savaş ilan etmiştir. Böylelikle her iki ülke birbirlerine karşıt bloklarda yer almışlarsa da mesafe uzaklığı sebebiyle herhangi bir fiili çatışmaya girişmemişlerdir.⁹ Japonya, savaş yıllarında Çin ve Pasifik’te bulunan Alman sömürgelerini devralarak hâkimiyet alanını genişletmişse de, Orta Doğu ve Akdeniz’deki İngiliz

⁴ Tadahisa Takahashi, “Türk-Japon Münasebetlerine Kısa Bir Bakış (1871-1945)”, **Türk Dünyası Araştırmaları Dergisi**, 18(İstanbul, Haziran 1982), s. 130-133.

⁵ Ertürk Avcı, **Deniz (Deniz Kuvvetleri Dergisi Eki)**, 622(Mayıs 2015), s. 1-6.

⁶ Selçuk Esenbel, “Türk-Japon İlişkilerinin Tarihi”, **Türkler Ansiklopedisi**, Yeni Türkiye Yayınları, XIII (Ankara 2002), s. 264-265

⁷ Enver Ziya Karal, **Osmanlı Tarihi**, VIII, TTK Yay., Ankara, 2007, s. 221.

⁸ Esenbel, “Türk-Japon İlişkilerinin Tarihi”, s. 271-272.

⁹ Yuzo Nagata, “Japonya-Osmanlı İlişkileri”, **İslam Ansiklopedisi**, XXIII(İstanbul 2001), s. 574.

donanmasına yardım etmek için küçük bir kuvvet göndermek dışında herhangi bir rol oynamamıştır.¹⁰

1-Cumhuriyet Dönemi Türkiye-Japonya İlişkileri

Japonya I. Dünya Savaşı'nda Osmanlı Devleti ile fiilen savaşmasa da galip devletler arasında olduğu için Lozan Konferansı'na katılan devletler arasında yer almıştır. Türk İstiklâl Harbi'nin zaferle sonuçlanmasından sonra başlayan Lozan görüşmelerine, Baron Hayashi'nin başkanlığı altındaki kalabalık bir heyetle katılan Japonya, görüşmeler boyunca Lord Curzon'u desteklemek için gayret sarfetmiştir. Baron Hayashi, özellikle kapitülasyonların gündeme geldiği oturumda söz alarak, Türk heyeti tarafından kapitülasyonların kaldırılmak istenmesine karşı çıkmıştır.¹¹

Japonya, Lozan Konferansı'nın sona ermesinden sonra, Boğazlar meselesi ile ilgili olarak oluşturulan Boğazlar Komitesi'ne delege vermiş ve bu durum, Türkiye ile Japonya arasında yeni dönemdeki resmi ilişkilerin başlamasına vesile olmuştur. Lozan Antlaşması 21 Ağustos 1923'te Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde, 6 Haziran 1924'te Japon hükümeti tarafından onaylanmıştır.¹² İki ülke arasında Lozan Antlaşması dışında yapılan ikili anlaşmalar da mevcuttur. Resmi ilişkilerin başlamasıyla 23 Mart 1925'te İstanbul'da Japonya Büyükelçiliği, 7 Temmuz 1925'te ise Tokyo'da Türkiye Büyükelçiliği açılmıştır. Ticari ilişkilerin geliştirilmesi adına iki ülke arasında ticaret ve seyrüsefain anlaşması üzerine görüşmeler başlamış ve Japonlar hiç vakit kaybetmeden bu hususta gayret sarfetmeye başlamışlardır. Aynı yıl, Japonya'nın uluslararası ticaret merkezi olma özelliğiyle tanınan Osaka şehrinde Japon-Türk Ticaret Derneği kurulmuştur. Bu durum, dünya ekonomisinin buhran yaşadığı bir sırada, Avrupa piyasasının kendilerine kapanmış olduğunu gören Japon işadamlarının Türkiye'de bazı imkânlar aradığını göstermektedir. Bu dönemde Türkiye'den Japonya'ya pamuk, afyon, tütün ihraç edilmekte ve karşılığında ise pamuklu dokuma, porselen ve sanayi ürünleri alınmaktaydı. 15 Haziran 1926'da Tokyo'da Japon-Türk Dostluk Derneği kurulmuştur. Japon hükümeti ve özel kuruluşlar harekete geçerek 1928'de

¹⁰ Esenbel, "Türk-Japon İlişkilerinin Tarihi", s. 277

¹¹ Lozan Konferansının 3 Aralık 1922'de yapılan oturumunda İsmet Paşa, bağımsız bir devlet için kapitülasyonların asla kabul edilemez olduğunu, bu nedenle hakkını bilen her millet gibi istiklâl ve hürriyetlerini talep ettiklerini ve hiçbir imtiyazı kabul edemeyeceklerini belirterek, aksi takdirde görüşmelere devam etmeyeceklerini söylemiştir. Bunun üzerine Japonya Heyeti adına söz alan Baron Hayashi, Türkiye'de kapitülasyonların ilgasına yönelik olarak atılan adımları iyi niyetle karşılamakla beraber, Japonya'nın kapitülasyonları otuz yıl geceli gündüzlü çalışarak kaldırmayı başardıklarını hatırlatarak, Türklerin de Japonlar gibi yapmaları gerektiğini ileri sürmüştür. (Necmeddin Sadık, "Lozan Mektupları: 3 Kanun-u Evvel 1922, Konferans Çıkmaz Bir Yola Saptı", **Akşam**, 7 Kanun-u Evvel 1922/7 Aralık 1922, S. 1511, s. 1)

¹² Nonuo Misawa, **Türk-Japon Ticaret İlişkileri**, İstanbul Ticaret Odası, Ekonomik ve Sosyal Tarih Yayınları, İstanbul, 2011, s. 108.

İstanbul'da Japon sergi sarayı kurulmasına karar vermişler ve 1929'dan itibaren düzenli olarak yılda 8 defa Japonya ile Türkiye arasında özel posta gemileri hattı kurulmuştur. 11 Ekim 1930'da Türk-Japon Denizcilik Antlaşması imzalanmış,¹³ fakat 19 Nisan 1934'te yürürlüğe girmiştir.¹⁴

2-Japon Prensi Noboyoto Takamatsu'nun Türkiye Ziyareti

a) Ziyaretin Bildirilmesi

Türkiye'nin Tokyo Büyükelçisi Cevat Bey'den 5 Nisan 1930'da alınan ayrıntılı bilgiye göre; İngiliz Kralının oğlu Duc De Gloucester bir yıl önce Tokyo'ya bir ziyarette bulunmuş ve İngiltere'nin meşhur "Diz Bağı" nişanını Japon İmparatoru Mikado'ya takdim etmiştir. Hem buna bir iade-i ziyarette bulunmak, hem de İspanya kralına sunulmak üzere krizantem nişanı vermek amacıyla Japon Prensi Noboyoto Takamatsu, Avrupa'ya bir seyahat düzenleyecektir. Prens, 24-25 yaşlarında olup yaklaşık bir ay önce on dokuz yaşındaki bir prensesle evlenmiştir. Prens tamamen sıkı bir askeri terbiye almış olup ciddi manada bahriye askeridir. Büyük milletlerle dostluk ilişkileri kurmayı amaçlamış, bu anlamda Türk-Japon Yardım Cemiyeti'nin de kuruculuğunu üstlenmiştir. İngiltere ve İspanya başkentlerindeki resmi ziyaretlerinden sonra, Avrupa'da önem verdiği diğer bazı ülkeleri de ziyaret edecektir.¹⁵

Tokyo Büyükelçiliğinden 5 Nisan 1930'da alınan yazılı bilgiye göre, Türk-Japon Yardım Cemiyeti'nin kurucusu olan ve yakın zamanda evlenen Prens Takamatsu ve eşi şerefine 2 Mart 1930'da söz konusu cemiyet tarafından bir ziyafet verilmişti. Türk ve Japon milli marşlarının da çalındığı bu yemeğin sonuna doğru Prens Takamatsu söz alarak, 1931 yılı Ocak ayında Türkiye'yi ziyaret ederek üç gün Ankara'da kalmak ve Türk inkılâbını yakından görmek istediğini söylemişti. Türk Dışişleri Bakanlığı'ndan Tokyo Büyükelçisi Cevat Bey'e verilen cevapta ise Prens Takamatsu'nun bu ziyaretinden Mustafa Kemal Paşa ve Türkiye Hükümeti'nin son derece memnun olacağı bildirilmiştir.¹⁶

Prens ve Prens Takamatsu'nun Türkiye'yi ziyaret çerçevesinde takip edecekleri program şu şekilde belirlenmişti: 11 Ocakta saat 17:00'da deniz yolu ile İstanbul'a gelecek olan prens ve prenses, İstanbul valisi ve beraberindeki erkân tarafından vapura çıkılmak suretiyle karşılanacak, Tophane rıhtımına çıkılarak oradan Pera Palas Oteli'ne gidilecektir. Prens 18:30'da otelden ayrılarak Haydarpaşa'ya gelecek ve özel bir trenle 19:40'ta Ankara'ya

¹³ **Resmi Gazete**, 5 Nisan 1931, S. 1766, s. 1.

¹⁴ Nagata, "Japonya-Osmanlı İlişkileri", s. 574; Nobuo Misawa, **Türk-Japon Ticaret İlişkileri**, s. 108-115.

¹⁵ **Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi**, 030. 10/ 257.729. 13., s. 1-2; **Milliyet**, 13 Ocak 1931, S. 1770, s. 1- 6.

¹⁶ **BCA**, 030. 10./257. 729. 13., s. 1.

hareket edecektir. Ertesi gün saat 11:47'de Ankara'ya varacak olan Prens askeri kıta ve resmi erkân tarafından karşılanacak, saat 13:00'da Türkiye Dışişleri Bakanı tarafından düzenlenecek öğle yemeğine katılacaktır. Ardından Cumhurbaşkanı Mustafa Kemal Paşa, Prens Takamatsu'yu kabul edecek, ardından da kendisine iade-i ziyarette bulunacak ve akşam 20:30'da Prens şerefine bir yemek verecektir. 13 Ocak günü saat 13:30'da öğle yemeği düzenlenecek, akşam Japon Büyükelçisi'nin konuşması dinlenecek, ertesi gün saat 17:00'da Türk Ocağı'ndaki çay ziyafetine katıldıktan sonra akşam saatlerinde İstanbul'a gitmek üzere Ankara'dan ayrılacaktır. Prens 15 Ocak'ta Haydarpaşa'ya vardıktan sonra Pera Palas'a gidecek, ertesi gün prensesle birlikte müzeleri ziyaret edecektir. 18 Ocakta saat 10:00'da Harbiye Mektebi ziyaret edilerek öğrenci ve süvari talimlerinde hazır bulunacaklar, 19 Ocak'ta ise Sofya'ya gitmek üzere Türkiye'den ayrılacaklardır.¹⁷ Anadolu Ajansı'nın 10 Ocak 1931'de verdiği habere göre; Yunanistan'ın kuzey topraklarını Mora Yarımadası'ndan ayıran Korint Kanalı'nın kapalı olmasından dolayı Prens Takamatsu ve beraberindekiler İstanbul'a bir gün geç gelecek, bu nedenle daha önce planlanan program bir gün tehir ile icra edilecektir.¹⁸

b) Japon Prensi Takamatsu'nun İstanbul'a Gelişi

Japon İmparatoru'nun kardeşi olan Noboyoto Takamatsu eşiyile birlikte çıktığı yurtdışı gezisinde, Yunanistan'dan ayrılarak 12 Ocak 1931 Pazartesi günü İstanbul'a gelmiştir. Prens'in bulunduğu Semiramis Vapuru öğlene doğru Sarayburnu Limanına girmiştir. Japonya'nın Türkiye Büyükelçisi M. Yuşida, Türkiye Dışişleri Bakanlığı adına Ali Şevki Bey, İstanbul Valisi Muhittin Bey, Emniyet Müdürü Ali Rıza Bey, Kolordu Komutanı Şükrü Naili Paşa, Protokol Genel Müdür Yardımcısı Kadri Bey ve İstanbul basınından temsilciler ise Sakarya motoruna binerek Sarayburnu açıklarında Japon kafilesini getiren vapuru karşılayıp vapura çıkmışlardır.¹⁹ Prens'in çok ileri derecede İngilizce ve Fransızca bilen eşi, Galata taraflarını göstererek “-ben bir kitapta okumuştum, karşısı Galata değil mi?” diye sormuş, aldığı “evet” cevabı üzerine “-okuduğuma göre orada Yüksek Kaldırım diye bir yer varmış, tekkeleri ve şeyhleriyle meşhurmuş doğru mu?” diye sormuştur. Türkiye Cumhuriyeti'nde

¹⁷ BCA, 030. 10/ 257.729. 16., s. 1-2.

¹⁸ Cumhuriyet, 11 Ocak 1931, S. 2401, s. 1.

¹⁹ Akşam, 13 Ocak 1931, S. 4404, s. 2; Milliyet, 13 Ocak 1931, S. 1770, s. 1.

yapılan inkılâplara aleyhte bir kitap okuduğu anlaşılan prensese gerekli cevap verilerek Türkiye’de artık tekke ve derviş olmadığı ifade edilmiştir.²⁰

Saat 11:00’da karaya çıkarak Pera Palas Oteli’ne geçen Prens Takamatsu ve eşi, iki saat sonra Japonya Büyükelçiliğini ziyaret ederek kendileri için düzenlenen yemeğe katılmışlar, ardından tekrar otele dönmüşlerdir. Prens Takamatsu saat 18:30’da Japonya Büyükelçisi ve yanında bulunan kişilerle birlikte Sakarya motoruna binerek Haydarpaşa’ya geçmişler, 19:40’da da demiryolu ile Ankara’ya hareket etmişlerdir. Rahatsızlığı nedeniyle İstanbul’da kalan²¹ Prensese ise Vilayet Özel Kalem Müdürü Ekrem Bey’in eşi eşlik etmekteydi.²²

c) Prens Takamatsu’nun Ankara Temasları

Japon Prensi Takamatsu, yaveri, özel doktoru ve yanındakilerle beraber 13 Ocak saat 11:45’te Ankara’ya varmışlardı. Türk ve Japon bayraklarıyla süslenen istasyonda kendisini Dışişleri Bakanı Tevfik Rüştü Bey, dışişleri ve deniz müsteşarları, Cumhurbaşkanlığı Genel Kâtibi Tevfik Bey, Japonya Büyükelçisi ve protokol karşılamıştır. Prens ve yanındakiler ilk olarak Ankara Palas’taki özel odalarında bir süre istirahat ettikten sonra Tevfik Rüştü Bey tarafından Dışişleri köşkünde verilen yemeğe katılmışlardır. Yemekte Hamdullah Suphi Bey, Şükrü Kaya, Yusuf Kemal Bey gibi önde gelen kişiler de hazır bulunmuştur. Prens Takamatsu, saat 16:00’da Cumhurbaşkanı Gazi Mustafa Kemal Paşa tarafından kabul edilmiş, bir süre özel sohbetin ardından Ankara Palas’a dönmüştür. Saat 17:30’da da Gazi Mustafa Kemal Paşa Ankara Palas’a giderek Prens Takamatsu’ya iade-i ziyarette bulunmuş, bu görüşme 40 dakika sürmüştür. Akşam saat 20:40’da ise Marmara Köşkü’nde prens şerefine bir yemek tertip edilmiştir. Prens yemekte, Mustafa Kemal Paşa’ya Japon ipeklerinden işlenmiş önemli bir hediye takdim etmiştir.²³

Japon Prensinin Türkiye ziyaretine ayrı bir önem atfedilmişti. Çünkü 48 sene önce Türkiye’ye gelen Prens ve Prens Komatsu’dan sonra Prens Takamatsu’nun bu ziyareti

²⁰ **Cumhuriyet**, 13 Ocak 1931, S. 2403, s. 1-2; **Vakit**, 13 Ocak 1931, S 4676, s. 1, 9.

²¹ Sıdıka Tezel, 1989 yılında yazdığı “Atatürk ve Prens Takamatsu” adlı eserinde, 14 ve 15 Ocak 1931 tarihli Hâkimiyet-i Milliye gazetesine dayanarak Prensese de Prense birlikte Ankara’ya gittiğini ve 15 Ocak’ta da İstanbul’a döndüklerini ifade etmiştir. Fakat Hâkimiyet-i Milliye’nin belirtilen nüshalarında Prensese de Ankara’ya gittiğine dair bir ibare yoktur. (Bkz. Sıdıka Tezel, Atatürk ve Prens Takamatsu, Ankara, 1989, s. 2, 8) Aksine, o günlerde yayınlanan Akşam, Cumhuriyet, Milliyet ve Vakit gazetelerinde Prensese İstanbul’da kaldığı belirtilmektedir.

²² **Akşam**, 14 Ocak 1931, S. 4405, s. 1; **Vakit**, 13 Ocak 1931, S 4676, s. 1, 9.

²³ **Akşam**, 15 Ocak 1931, S. 4406, s. 1; **Ayın Tarihi**, Ocak-Şubat 1931, XXIV/82-83, s. 7074; **Cumhuriyet**, 14 Ocak 1931, S. 2404, s. 3; **Milliyet**, 14 Ocak 1931, S. 1771, s. 2; **Vakit**, 14 Ocak 1931, S. 4677, s. 1-2.

Türk-Japon dostluğunun belli başlı hadiselerinden birini teşkil etmiştir. Prensın Ankara temasları ve Türkiye hakkındaki düşüncelerini öğrenmek arzusuyla kendisiyle bir görüşme yapmak isteyen Hâkimiyet-i Milliye gazetesi muhabirine, Protokol Müdürü M. Yamagata vasıtasıyla verdiği röportajda, o güne kadar 18 ülkeyi ziyaret eden ve 7 ülkeye daha gidecek olan Prensın bu uzun yurtdışı seyahatinin Türkiye ayağının kendisine göre gezi programının en önemli kısmı olduğunu söylemiştir. Kendisinden önce gelen Amiral Yamamoto, Japonya'ya dönüşünde Türkiye'den övgü dolu sözlerle bahsetmiş, o günden beri bu güzel ülkeyi ve idarecilerini görme arzusu kendisinde belirmişti. Prens sözlerini şu şekilde sürdürmüştür: “... *Asil milletinize şef olmak liyakatini her suretle göstermiş olan Mustafa Kemal Hazretleriyle görüşmüş olmak, cumhuriyetin bânisinden Türk inkılâbını dinlemek de beni sevindiren bir fırsat oldu. Devamlı harpler Türkiye'yi çok yorduğu halde kendilerinden dinledim ve gördüm ki Türkiye çok çalışıyor ve çok çalışacaktır. Bu faaliyetiniz cidden takdire layıktır.*”²⁴

Mustafa Kemal Paşa, 13 Ocak 1931 akşamı saat 20:30'da Marmara Köşkü'nde Prens Takamatsu şerefine bir akşam ziyafeti vermiştir. Bakanlar Kurulu üyeleri, Dışişleri Müsteşarı Numan Rıfat Bey ve Japon Elçilik üyelerinin de bulunduğu yemek sırasında Mustafa Kemal Paşa yaptığı konuşmada, prensi Ankara'da ağırlamaktan son derece memnun olduğunu söyleyerek sözlerini şu şekilde sürdürmüştür: “...*Türk ve Japon milletleri öteden beri birbirine karşı samimi ve dostane hislerle doludur. İki memleket arasındaki ilişkilerin takviyesi hususunda Türk-Japon cemiyetinin hâmisi sıfatıyla sarf buyurduğunuz mesaiye bilhassa müteşekkirim. Bu ilişkilerin her gün daha da gelişeceğine kanaatim vardır. Japon milletinin yüksek ve vatanperverane vasıfları, medeniyet yolundaki dikkate şayan icraat ve gelişmeleri Türkiye'de daima alaka ve samimi takdirat ile takip olunmuştur. Prens hazretleri, ziyaretinizin yüksek ve kıymetli hatırasını daima muhafaza edeceğiz. İmparator hazretleri ile hanedanınız ve zat-ı fehimanelerinin saadetlerini ve Japonya'nın refah ve teâlisini en samimi hislerle temenni ederim*”. Prens Takamatsu ise yaptığı konuşmada, kendisine karşı gösterilen nazik kabul ve ülkesi için buyrulan sözlerden dolayı samimi teşekkürlerini beyan etmiştir. İki milletin birbirlerine eskiden beri samimi ve dostane hisler beslediğine dair inancını belirtmiştir. Bununla birlikte Mustafa Kemal Paşa'nın liderliği altında Türk milletinin başardığı parlak eserleri zikretmek fırsatını kaçırmak istemeyip, iki ülke arasındaki dostane

²⁴ **Ayın Tarihi**, Ocak-Şubat 1931, XXIV/82-83, s. 7074; **Hâkimiyet-i Milliye**, 15 Ocak 1931, S. 3416, s. 1.

ilişkilerin gelişmesi için zaman harcayacağını ifade etmiş ve son olarak ise Mustafa Kemal Paşa'nın şahsı ve Türk milletinin saadet ve refahı için samimi temennilerini arz etmiştir.²⁵

Prens Ankara ziyareti kapsamında gezilerine devam ederek 15 Ocak günü Augustus Mabedi'ni ziyaret etmiştir. Mabedin mimarisi ve Augustus'un vasiyeti hakkında Milli Eğitim Bakanlığı Müfettişi Aziz Bey'den bilgi almış, Hitit kabartmalarını ayrı ayrı incelemiş ve oradan da kaledeki müzeye giderek bir süre şehri seyretmiştir. Daha sonra Maliye Bakanlığı binasının yanında bulunan Julianus Zafer Anıtı'nı ilgiyle incelemiş, Japon Elçisi'yle beraber Etnografya müzesini gezmişlerdir. Ardından İsmet Paşa tarafından verilen yemeğe, saat 20:30'da ise Ankara Palas'ta Japon elçisi tarafından tertip edilen ziyafete katılmıştır.²⁶ Prens maiyetindekilerle birlikte ertesi gün ise Gazi Öğretmen Okulu, Kız Öğretmen Okulu, Kız Enstitüsü ve Musiki Muallim Mektebini ziyaret etmiştir. Ardından Türkiye Büyük Millet Meclisi'ni ziyaret ederek burada bir süre Cumhurbaşkanının odasında özel sohbetlerde bulunduktan sonra saat 17:00'da Türk Ocakları Başkanı Hamdullah Suphi Bey'in verdiği çay ziyafetine katılmıştır. Bu ziyafette Başbakan İsmet Paşa, Meclis Başkanı Kâzım Paşa ve Dışişleri Bakanı da hazır bulunmuştur. Prens aynı gün akşam 19:00'da Dışişleri Bakanı ve Japonya'nın Ankara Büyükelçisi'nin de aralarında bulunduğu erkân tarafından İstanbul'a uğurlanmıştır.²⁷

d) Prens'in İstanbul'a Dönüşü ve Türkiye'den Ayrılışı

16 Ocak sabahı İstanbul'a dönen Prens Takamatsu istasyonda merasimle karşılanmıştır. Prens, Ankara'yı ziyaretten son derece memnun kaldığını ve doğu milletleri olan Türk ve Japonlar arasındaki bağların bu ziyaretle daha da kuvvetlendiğini ifadeyle, bu durumun doğuda barışın tesisine de katkıda bulunacağını belirtmiştir. Prens, aynı gün havanın yağmurlu olmasına rağmen Ayasofya'yı, Süleymaniye Camiini, Yerebatan Sarayı'nı, Yedikule surlarını ve Karaköy'de bulunan Japon Ticaret Sergisi'ni ziyaret etmiştir.²⁸ 17 Ocak'ta saat 10:00'da Tophane rıhtımından Kalamış Vapuru ile Heybeliada'ya giderek orada

²⁵ **Aydın Tarihi**, Ocak-Şubat 1931, XXIV/82-83, s. 7074-7075; **Akşam**, 15 Ocak 1931, S. 4406, s. 1; **Cumhuriyet**, 14 Ocak 1931, S. 2404, s. 3; **Hâkimiyet-i Milliye**, 15 Ocak 1931, S. 3416, s. 1; **Milliyet**, 14 Ocak 1931, S. 1771, s. 2.

²⁶ **Aydın Tarihi**, Ocak-Şubat 1931, XXIV/82-83, s. 7076; **Hâkimiyet-i Milliye**, 16 Ocak 1931, S. 3417, s. 1; **Milliyet**, 15 Ocak 1931, S. 1772, s. 2.

²⁷ **Aydın Tarihi**, Ocak-Şubat 1931, XXIV/82-83, s. 7076; **Vakit**, 14 Ocak 1931, S. 4677, s. 2; **Hâkimiyet-i Milliye**, 17 Ocak 1931, S. 3418, s. 1; **Milliyet**, 16 Ocak 1931, S. 1773, s. 2.

²⁸ **Akşam**, 18 Ocak 1931, S. 4409, s. 2; **Aydın Tarihi**, Ocak-Şubat 1931, XXIV/82-83, s. 7076; **Cumhuriyet**, 17 Ocak 1931, S. 2407, s. 2; **Vakit**, 17 Ocak 1931, S. 4680, s. 1.

bulunan Deniz Lisesi'ni ziyaret eden Prens Takamatsu, daha sonra Büyükaada ve Boğaziçi'ni gezmiştir.²⁹

Prens ve eşi 18 Ocak'ta saat 10:00'da Pera Palas'tan ayrılarak harbiye, Erkân-ı Harbiye ve Mülkiye mekteplerini ziyaret etmişler, ardından otele dönüp öğle yemeğini yedikten sonra saat 14:00'te yeniden çıkarak Topkapı Sarayı'nı, civardaki müzeleri ve Kapalıçarşı'yı gezmişlerdir. Bu ziyaretler Prens üzerinde son derece olumlu intibalar bırakmış, özellikle okullardaki düzene hayranlıklarını bizzat beyan etmişlerdir. Böylece Türkiye'deki temas ve incelemelerini tamamlayarak saat 15:20'de Semplon Ekspresi ile İstanbul'dan ayrılarak Sofya'ya hareket etmişlerdir.³⁰

Prens istasyondan hareketi esnasında Cumhurbaşkanı Mustafa Kemal Paşa'ya telgraf çekerek, Türk topraklarını unutulmaz hatıralarla terk ederken, bu ziyaretleri esnasında kendisine ve eşine gösterilen misafirperverlik ve dostluk hislerinden dolayı derin minnettarlığını bildirmiş ve Türk-Japon Yardım Cemiyeti'nin hamisi sıfatıyla Türkiye'ye karşı özel bir ilgisi bulunması hasebiyle bu ziyaretinin Türkiye ile Japonya arasındaki dostluk ilişkilerinin daha samimi bir hale gelmesine de yardım edeceğini ifade etmiştir. Prens ayrıca M. Kemal Paşa'nın şahsi saadeti ve Türk milletinin refahı için de samimi temennilerde bulunmuş, Türkiye'de kaldığı süre boyunca kendilerine gösterilen hürmetten dolayı Başbakan İsmet Paşa ile Bakanlar Kurulu üyelerine de minnettarlığını iletmiştir. M. Kemal Paşa ise verdiği cevapta, Prens'in bu nazik telgrafına karşılık en içten teşekkürlerini sunarak, Japon Prensi ve Prensesi'nin Türkiye'de gördüğü hüsnü kabulün hem kendileri hem de Japon milleti hakkındaki hakiki dostluk ve muhabbet duygularının çok samimi bir tezahürü olduğunu ifade etmiştir.³¹

İstanbul'dan ayrılan Prens ve beraberindekiler Bükreş, Budapeşte, Viyana, Prag, Berlin, Bern, Paris ve Londra gibi çeşitli Avrupa şehirlerini gezdikten sonra, Amerika ve Kanada'ya da uğrayıp oradan da Japonya'ya döneceklerdir. Böylelikle Prens Takamatsu, eşi ve beraberindekilerin çıkmış olduğu büyük Avrupa gezisi sona erecektir.³²

²⁹ **Cumhuriyet**, 18 Ocak 1931, S. 2408, s. 2; **Milliyet**, 17 Ocak 1931, S. 1774, s. 1-5

³⁰ **Akşam**, 20 Ocak 1931, S. 4411, s. 2; **Milliyet**, 20 Ocak 1931, S. 1777, s. 1; **Vakit**, 19 Ocak 1931, S. 4682, s. 3

³¹ **BCA**,030.10/257/729/15, s. 1; **Ayın Tarihi**, Ocak-Şubat 1931, XXIV/82-83, s. 7076-7077; **Milliyet**, 19 Ocak 1931, S. 1776, s. 1-5

³² **Cumhuriyet**, 17 Ocak 1931, S. 2407, s. 2; **Cumhuriyet**, 20 Ocak 1931, S. 2410, s. 1; **Milliyet**, 13 Ocak 1931, S. 1770, s. 6.

SONUÇ

Osmanlı Devleti ile Japonya arasındaki ilişkilerin çok eskiye dayanmayıp XIX. yüzyılın ikinci yarısında başladığı görülmektedir. Kısa zamanda hızla gelişme gösteren bu ilişkiler, Ertuğrul Gemisi'nin batmasından sonra duygusal bir boyut kazanmıştır. Özellikle Japonya'nın gerçekleştirdiği yenilik hareketleri Osmanlı aydınlarının dikkatini çekmiş ve Batı dünyasına karşı alternatif bir ıslahat modeli olabileceği ileri sürülmüştür. Ancak iki ülke arasındaki münasebetlerin dönüm noktası 1904-1905'te gerçekleşen Rus-Japon Savaşı'dır. Çünkü uzun yıllar boyunca Rusya ile savaşan ve 93 Harbi'nde önemli bir mağlubiyet alan Osmanlı Devleti, Japonya'nın 1905'te Rusya'yı yenmesiyle Rusya'nın da mağlup olabileceğini, özellikle bunun doğulu bir millet tarafından başarılabileceğini görmüştür.

I.Dünya Savaşı'na karşı saflarda katılan Osmanlı Devleti ile Japonya, birbirlerine karşı fiili bir mücadeleye girmemiş ve Lozan Antlaşması'nın imzalanmasından sonra resmi ilişkiler tesis etmiştir. Türkiye Cumhuriyeti'nin kurulmasıyla iki ülke arasındaki ilişkilerde yeni bir safha başlamış ve 1930'lara doğru siyasi ve ekonomik ilişkiler gelişme göstermiştir. 1925'te ilk olarak karşılıklı olarak elçiliklerin açılmasının ardından ticari ilişkiler de başlamıştır. Buna yönelik olarak Tokyo'da Türk-Japon Ticaret Derneği kurulmuş ve bunu birtakım ticari anlaşmalar takip etmiştir. Cumhuriyet döneminde iki ülke arasındaki ilişkilerde kayda değer en önemli olay kuşkusuz Japon Prensi Takamatsu'nun eşi ve mahiyetiyle birlikte, Avrupa gezisi kapsamında 1931 yılı Ocak ayında Türkiye'yi ziyaret etmesidir. Türk basını ve kamuoyu bu ziyarete büyük ilgi göstermiştir. Prens Türkiye'de iken yaptığı konuşmalara bakıldığında, Türkiye Cumhuriyeti'nde Mustafa Kemal Paşa önderliğinde yapılan inkılâplardan haberdar olduğu ve bu yönüyle kendisine büyük hayranlık duyduğu görülmektedir. Türkiye'ye karşı özel bir ilgisinin de olduğu görülen Prens ve beraberindekiler, Ankara ve İstanbul'daki birçok önemli tarihi yerleri de ziyaret etmek suretiyle Türkiye hakkındaki intibâlarını geliştirme fırsatı bulmuşlardır.

Geç başlayıp fakat kısa zamanda gelişme gösteren Türk-Japon ilişkileri bundan sonra II. Dünya Savaşı'nın sonuna doğru, Türkiye'nin 23 Nisan 1945'te Japonya'ya savaş ilan etmesiyle kesilecek ve diplomatik münasebetler ancak 1952'de başlayacaktır.

KAYNAKÇA

1-Arşivler

Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi

2-Sürelî Yayınlar

Akşam

Ayın tarihi

Cumhuriyet

Hâkimiyet-i Milliye

Milliyet

Resmî Gazete

Vakit

3- Araştırma Eserler

a- Kitaplar

LEE, Cemil, **İslâm ve Türk Kültürünün Uzak Doğu'ya Yayılması**, TDV Yay., Ankara, 1991.

KARAL, Enver Ziya, **Osmanlı Tarihi**, VIII, TTK Yay., Ankara, 2007.

MİSAWA, Nonuo, **Türk-Japon Ticaret İlişkileri**, İstanbul Ticaret Odası, Ekonomik ve Sosyal Tarih Yayınları, İstanbul, 2011.

b-Makaleler

AVCI, Ertürk, **Deniz (Deniz Kuvvetleri Dergisi Eki)**, 622 (Mayıs 2015)

ESENBEL, Selçuk, "Türk-Japon İlişkilerinin Tarihi", **Türkler Ansiklopedisi**, XIII (Ankara, 2002), s. 264-285.

NAGATA, Yuzo, "Japonya-Osmanlı İlişkileri", **İslam Ansiklopedisi**, TDV Yay., XXIII (İstanbul, 2001), s. 574.

SADIK, Necmeddin, "Lozan Mektupları: 3 Kanun-u Evvel 1922, Konferans Çıkmaz Bir Yola Saptı", **Akşam**, 7 Kanun-ı Evvel 1922/7 Aralık 1922, S. 1511, s. 1.

TAKAHASHI, Tadahisa, "Türk-Japon Münasebetlerine Kısa Bir Bakış (1871-1945)", **Türk Dünyası Araştırmaları Dergisi**,18 (İstanbul, Haziran 1982), s. 124-148.